

periculum naufragii, etiamsi Christus corporaliter dormiret; sed quoniam dubitabant, an periculum illud evadere possent, nisi Christum dormientem excitarent, ideo merito audierunt; Quid timidi estis modicæ fidei? Quod idem ad alia loca respondendum est.

Eadem de causa fortitudo tribuitur fidei, quoniam fides est radix et origo fiduciæ, et ipsius etiam charitatis, quibus contraria omnia superantur. Quamvis illud etiam dici posset, fortitudinem referri in fidem, quoniam fides est genus armorum spiritualium, quibus armati fideles fortiter bellum gerunt adversus principes et potestates, contra nequitiam spiritualia in cœlestibus: sed eadem ratione referri posset fortitudo in alias Christianas virtutes, quæ sunt omnia spiritualium armorum genera, ut idem Apostolus docet ad Ephes. 6.

Quarta objectio, in qua multum omnino confidere videntur Hæretici, sumitur ex illis verbis ad Roman. iv. *Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio* (1). Videntur enim hæc verba plane cogere, ut per fidem intelligamus fiduciam, sive assensum, quo amplectimur promissionem, eamque nobis applicamus. Nam quemadmodum in humanis contractibus non est rata donatio vel promissio, donec illam is, cui facta est acceptaverit; sic etiam promissio remissionis peccatorum non est firma, id est, non sortitur effectum suum, nisi homo per fidem illam amplectatur, et dicenti Deo, remittuntur tibi peccata tua, dicat homo, credo mihi remitti peccata mea. Nam si id non dixerit, mendacem facit Deum, juxta illud I Joan. v. *Qui non credit, mendacem facit eum* (2). Igitur ut firma sit promissio, ex fide justificat Deus, id est, eos justificat, qui credunt et confidunt, se justificari. Alioqui si per fidem intelligeremus fidem historicam, qua credimus Christum natum esse de Virgine, et alia id genus, ineptissima esset illa Paulina sententia, Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio. Hoc argumentum proponere volui paulo etiam clarius, quam adversarii ipsi facere soleant, ut clarior quoque ac evidentior fiat solutio.

Respondeo: si Deus alicui manifeste diceret, remittuntur tibi peccata, ut re vera dixit Paralytico, et Magdalena, sine dubio credere, et confidere is deberet, sibi vere peccata esse remissa, alioqui mendacem fa-

(1) Rom. IV, 16. — (2) I Joan. V, 40.

ceret Deum, ut S. Joannes dicit. Sed non ideo per eam fidem is justificaretur; nam ut supra ostendimus, fides ista, ut etiam fiducia posterior esset remissione peccatorum, ac proinde eam efficere non posset.

Cæterum Apostolus ad Rom. iv. non loquitur de promissione remissionis peccatorum, ut adversarii falso assumunt, sed de promissione facta Abrahamæ, quod Pater fieret multarum gentium, sive, quod est idem, de promissione vocationis gentium ad justitiam et salutem. Hæc autem promissio non poterat esse firma et rata, si justificatio contingeret ex lege Mosis, vel ex operibus factis ex viribus liberi arbitrii, nam tunc vel nulli omnino, vel soli Judæi justificati salvatique fuissent; quare ut firma sit promissio et gratuita, non debita, non justificat Deus homines ex lege, aut operibus factis ex solis naturæ viribus, sed ex fide Jesu Christi, quæ sola est initium gratuite, veræque justitiæ solum Judæis, sed etiam gentibus.

Itaque adversarii perperam intelligunt in hoc testimonio, tum vocabulum promissionis, tum vocabulum fidei. Et quidem, per vocabulum promissionis, non intelligi remissionem peccatorum, sed vocationem gentium, patet ex illis verbis: *Ut firma sit promissio omni semini, non ei, qui ex lege est solum, sed et ei, qui ex fide est Abrahamæ, qui pater est omnium nostrum, sicut scriptum est quia patrem multarum gentium posui te.*

Per vocabulum autem fidei non intelligi fidem, seu fiduciam, qua quis credit aut confidit sibi remissa peccata, sed fidem dogmaticam, quam illi vocant historicam; patet ex verbis sequentibus: *Sed confortatus est fide dans gloriam Deo, plenissime sciens, quia quæcumque promisit Deus, potens est et facere. Ideo et reputatum est illi ad justitiam. Non est autem scriptum tantum propter ipsum, quia reputatum est illi ad justitiam, sed etiam propter nos quibus reputabitur creditibus in eum, qui suscitavit Jesum Christum Dominum nostrum a mortuis.* Hic enim videmus fidem justificantem in Abrahamo fuisse fidem omnipotentiae Dei, et in nobis similiter fidem, qua credimus, Deum excitasse Christum a mortuis.

Quod autem S. Joannes scribit: *Qui non credit mendacem facit eum*, non solum locum haberet in eo, qui non crederet, sibi remissa esse peccata, si Deus hoc illi speciali verbo

significaret: sed etiam locum habet in iis, qui non credunt, Jesum esse filium Dei, et alia dogmata, quæ Deus per Prophetas et Apostolos suos manifestavit.

Quinta objectio. Fides non justificat, ut respicit in Verbo Dei rerum gestarum historias, aut comminationem pœnarum, aut præcepta et leges operum faciendorum, sed solum ut respicit promissionem salutis, et hanc non in genere, sed in speciali; igitur recte definita est fides justificans, fiducia specialis misericordiæ propter Christum.

Et quidem fidem non justificare, ut respicit historias, probant, quoniam non docet, quomodo ab ira Dei liberemur, sed potius auget pavores, et desperationem. Quod enim est signum terribilius iræ Dei, quam placari Deum non alia victima potuisse, nisi morte filii.

Eam item fidem non justificare, quæ proponit minas et judicium Dei justum in peccatores, eadem ratione probant, quoniam fides justificans facit quærere Deum, fides autem minarum et judicii absterret potius et fugere compellit.

Eam quoque fidem, quæ docet mandata et legem operum, non justificare, probant, quoniam illa fides adigit homines ad desperationem, cum requirat exactam legis impletionem, quam nemo præstare potest.

Denique fidem promissionum generatim solum propositarum non justificare, probant, quia promissio non adfert pacem, et tranquillitatem animæ, nisi in speciali applicetur. Restat igitur ut illa sola fides justificet, quæ respicit promissionem salutis, ut in speciali ad nos pertinet. Quocirca Lutherus in comment. ad i. et iii. cap. ad Galat. totam vim promissionum sitam esse dicit in pronomibus, Nostris, Nobis, Me etc. Ut cum dicitur Galat. i. *Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris.* Et cap. iii. *Factus est pro nobis maledictum.* Et cap. ii. *Qui dilexit me, et tradidit semetipsum pro me* (1).

Respondeo: adversarii non male ratiocinantur apud suos, quibus persuaserunt, fidei justificantis officium esse, reddere homines securos, ac certos de remissione peccatorum et salute sempiterna. Hoc enim admissio principio, non est difficile probare, fidem justificantem non respicere historias, aut leges, aut minas, sed promissiones tan-

tum et gratiam. At catholici, qui vident eos assumere, quod erat probandum, rident ejusmodi argumenta.

Nam cum dicunt fides justificans non respicit historias, id est, res gestas, quæ narrantur in scripturis, quoniam illa pavores et desperationem auget. Negamus consecutionem, quod attinet ad pavores. Non enim ideo non justificat fides, quia pavores auget, immo pavores augendo justificat, non (ut illi vellent) securitatem adferendo, sed ut scripturæ docent, revocando a peccato, et disponendo ad justitiam: *Initium enim sapientiæ, timor Domini* (2). Psal. cx. Deinde negamus, ejusmodi historias augere desperationem. Nam etsi historia mortis Christi summam summi Dei iram contra peccatum ostendit, tamen simul ostendit mortem illam pretium fuisse redemptionis, et propitiationem pro peccatis totius mundi. I ad Timoth. ii. Et I Joan. ii. Denique multæ sunt historiæ, quæ in spem erigunt peccatorem, et ad quærendum potius Deum, quam ab eo fugiendum hortantur, quales sunt historiæ de conversione Pauli, Matthæi, Zachæi, Magdalena et similibus. Atque hoc idem respondeo: ad aliam partem arguendi, de fide respiciente minas, et justa Dei judicia.

Ad illud autem de fide respiciente leges et mandata, Respondeo: eam quoque justificare, quoniam excitat in homine propositum bene operandi, sine quo (ut infra suo loco dicemus) nemo justificari potest. Neque verum est, hac fide adigi homines ad desperationem. Neque enim recta fides docet, Deum requirere a nobis, ut propria virtute legem præsumamus implere, sed contra potius, ut sine dubitatione credamus, sine ipsius auxilio nihil omnino nos posse, omnia autem posse in eo, qui nos confortat.

Denique quod dicunt de promissionum generalium applicatione, propter illa pronomina, nostris, nobis, me, et similibus: recte dicunt, posse unumquemque promissiones generales sibi applicare per fidem. Nam quemadmodum fide catholica credo, Christum mortuum esse pro omnibus, ita eadem fide credo mortuum esse pro me, qui sum unus ex omnibus. At illæ promissiones, quæ absolutæ reperiuntur in scripturis, testantur sufficientiam pretii nostri, id est, meritum Christi. Fuit enim Christi passio, quoad suf-

(1) Gal. I, 4; ibid. III, 13; ibid. II, 20. — (2) Psal. CX, 10.

scientiam, propitiatio pro peccatis, non solum nostris, sed etiam totius mundi.

Nulla autem est promissio generalis, quæ testetur, Christi mortem in omnibus sortiri suum effectum, absque ulla conditione ex parte ipsorum, sed omnes conditionales sunt, quod attinet ad efficaciam, cum fidem, et Sacramenta requirant. Legant adversarii nobis ex libro Dei talem aliquam generalem promissionem, et tunc suo jure poterunt eam sibi ratione pronominum applicare.

Quid? quod ipsi quoque inficari non possunt, exigi saltem conditionem fidei. Non enim admittunt, per Christi mortem promissam esse indulgentiam omnibus hominibus, etiamsi in Christum credere nolint. Cum igitur non sit facta promissio remissionis peccatorum, ipsi etiam adversariis confidentibus, sine conditione fidei, quomodo possunt absolute credere, sibi remissa esse peccata, cum ex nullo verbo Dei didicerint, se habere fidem, qualis requiritur ad remissionem illam obtinendam?

At (inquiunt) nonne S. Joannes in I epist. cap. v. absolute, et sine conditione dicit: *Hæc scribo vobis, qui creditis in filium Dei, ut sciatis, quia vitam habetis æternam* (1)? Oportet igitur absolute credere, nos habere vitam æternam: alioqui, ut ibidem idem Joannes ait: *Mendacem facimus Deum.*

Respondeo: S. Joannes verissime dicit, omnes qui credunt, videlicet sicut oportet, habere vitam æternam, nimirum in spe. Nam spe salvi facti sumus, Roman. viii. Cæterum non dicit, omnes qui arbitrantur se credere sicut oportet, re vera credere sicut oportet. Itaque ait quidem, *Hæc scribo vobis, qui creditis, ut sciatis, quia vitam habetis æternam*; sed non ait, *Hæc scribo vobis, ut sciatis, vos habere fidem, qualis requiritur.*

Sententia igitur Apostoli conditionalis est; scribit enim iis, qui credunt, ut sciant, se habere vitam æternam, si re vera (sicut oportet) credant, hoc est, si fidem habeant, quæ per dilectionem operatur.

CAPUT XII.

Proponitur secunda quæstio, an fides sola justificet.

Sequitur nunc altera quæstio, an fides sola justificet. Quo loco illud est initio obser-

(1) I Joan. V, 13.

vandum, quæstionem istam disputari posse dispositionibus ad justitiam, an fides videlicet per modum dispositionis sola justificet. Item de ipsa formali justificatione, an, ut homo sit formaliter justus, requiratur obedientia legis saltem in habitu, an vero sufficiat fides apprehendens Christi justitiam. Denique de consequentibus justitiam, nimirum utrum ad justitiam retinendam et conservandam requirantur opera bona, an fides sola sufficiat. Cæterum hoc loco primam tantum quæstionem suscepimus explicandam. Nam de aliis duabus in sequentibus libris disserendum erit. Quare nemo mirari debet, si multa hoc loco prætermittimus, quæ alii scriptores de sola fide justificante, vel potius de fide non sola justificante, disputant.

Porro hæretici hujus temporis una in re conveniunt inter se, et dissentiunt a Catholicis; in aliis tribus dissentiunt etiam inter se. Conveniunt, fidem solam justificare, hoc est nulla re alia justificationem acquiri, vel ut ipsi loquuntur, apprehendi, nisi fide.

Dissentiunt autem primo de modo, quo fides justificat. Nam Lutherus sensisse videtur, fidem esse veram causam justificationis. Sic enim scribit in ii. cap. ad Galat. *Fides est formalis justitia, propter quam homo justificatur, non propter charitatem.* Ubi non solum vox illa, «formalis», significat veram causam; sed etiam antithesis, qua fidem opponit charitati. Nam cum negat, nos justificari propter charitatem, certe negat, charitatem esse causam justificationis: igitur cum asserit propter fidem nos justificari, asserit fidem esse causam justificationis.

Eandem sententiam in Colloquio Altemburgensi, tribuunt Illyriciani Wittembergensibus, affirmantes a Georgio majore, dictum esse, fidem esse causam, cur detur justificatio. Alii tamen plurimi, ac fere omnes hoc tempore docent, fidem non justificare, per modum causæ formalis, aut efficientis physicæ vel meritoria, quasi aut ipsa sit justitia, vel initium justitiæ, aut ejus intuitu, sive respectu Deus nos justificet, sed solum relative, quia respicit, ac recipit oblatam indulgentiam.

Itaque sensum hujus propositionis: Homo fide justificatur, hunc esse volunt. Homo justificatur per gratiam Dei, non imputantis peccata, quam gratiam fides credendo reci-

pit. Explicant sententiam suam exemplo manus, qua pauper eleemosynam a divite recipit. Nam manus illa recipiens eleemosynam, non est ipsa eleemosyna, neque est causa efficiens eleemosynæ, neque propter ipsam, quasi sua pulchritudine id mereatur, datur eleemosyna, sed solum relative concurrat ad eleemosynam obtinendam, quoniam dare et accipere, sunt relativa, neque enim dari potest eleemosyna, nisi ab aliquo recipiatur. Ita explicant modum, quo fides justificat, Philippus in locis communibus, titulo de bonis operibus, in dilutione argumentorum. Et Kemnitius, in Examine Concilii Tridentini sess. 6. Et Joannes Calvinus, in Antidoto Concilii, ad Canon. 11. sess. 6. Item in Colloquio Altemburgensi, non solum Illyriciani, sive Saxonici, sed etiam Wittembergenses Electorales convenerunt in eo, quod fides non sit dicenda causa, sed merum organum justificationis, et verba Georgii Majoris sibi objecta, non tam defenderunt, quam excusarunt. Ex quo intelligimus Lutheranos, qui se jactant omnia tribuere soli fidei, re vera nihil omnino ei tribuere, sed eam plane contemnere, ac nihili facere.

Secundo, dissentiunt de actibus aliarum virtutum, sive operum, ut spei, dilectionis, poenitentia et similibus, an videlicet requirantur ad justificationem aliquo modo. Nam etsi conveniant in eo, quod isti actus non sint causa justificationis, neque dicantur justificare, tamen aliqui existimant, requiri eorum præsentiam, vel ut signa veræ fidei, vel aliis de causis. Ita docent Wittembergenses, in Colloquio Altemburgensi, idem etiam docet Philippus, in locis communibus, paulo ante citatis. «Clara, inquit Philippus, docemus, oportere in homine existere notitiam articulorum, item contritionem, bonum propositum, inchoari dilectionem. De his dimicant adversarii, quæ tamen fatemur ipsi, in homine oportere existere. Sed addimus oportere accedere fidem, id est, fiduciam misericordiæ, quod propter filium Dei habeamus remissionem peccatorum, non propter has nostras virtutes».

Calvinus item in Antidoto Concilii, ad artic. 11. sess. 6. docet, fidem solam justificare, sed eam fidem non esse solam, quo modo solis calor solus accendit, quamvis non sit solus, sed cum splendore conjunctus. Similia habet Kemnitius loco notato.

Contra autem Illyriciani, sive Saxonici, hoc est, rigidi Lutherani in eodem Altem-

burgensi Colloquio contendunt, ita solam fidem justificare, ut illud solam, non solum meritum, sed etiam præsentiam aliarum virtutum excludat. Et hanc fuisse volunt Lutheri sententiam. Et sane Lutherus in c. ii. ad Galat. ita loquitur: «Fides sine et ante charitatem justificat». Et in disputatione: Utrum opera faciant ad justificationem, an non, tom. 1. operum suorum, sic ait, in 3. propositione: «Fides, nisi sit sine ullis etiam minimis operibus, non justificat, immo non est fides».

Tertio, dissentiunt de voce Sola, an sit omnino necessaria, an vero posset justa aliqua de causa reticeri. Non desunt enim inter Lutheranos, qui dicant, voculam illam «sola» in propositione: Fides sola justificat, etiamsi non exprimat, subintelligi, et ideo non esse de ea pertinacius altercandum, præsertim cum non inveniatur in sacris literis, immo posse utiliter reticeri concordia causa. Alii tamen contra, pro vocula «sola» acerrime dimicandum esse censent, atque omnia, priusquam ut ea vox sibi eripatur, toleranda esse contendunt. Vide de hac eorum digladiatione Joan. Cochlaeum in Actis Lutheri, anno 1530. Et Laurentium Surium, in commentario rerum gestarum, ejusdem anni, vel ex hæreticis, Joan. Sleidanum, ad eundem annum, et Davidem Chythræum, in hist. confess. Augustanæ, et ipsum etiam Altemburgense Colloquium, ubi multa de hac re ab Illyricianis referuntur. Sed nos parum laborantes de ipsorum contentionibus, ad eam tantum controversiam explicandam aggredimur, quam nobiscum, id est, cum Catholicis habent.

Igitur adversarii, ut paulo ante diximus, Sola fide justificationem acquiri, sive apprehendi docent: Catholicis contra, ac præsertim Synodus ipsa Tridentina (quam omnes Catholici ut magistram sequuntur) sess. 6. cap. 6. Septem actus enumerat, quibus impii ad justitiam disponuntur, videlicet fidei, timoris, spei, dilectionis, poenitentia, propositi suscipiendi sacramenti, et propositi novæ vitæ, atque observationis mandatorum Dei. Quam sententiam veram esse in sequentibus capitibus, Deo bene juvante, probabimus.